

κρόπουλου ή Καπετάν Κλάπα, του Τέλλου Αγαπηνού ή Καπετάν Άγρα, του Κωνσταντίνου Σάρρου ή Καπετάν Κάλλα, του Ιωάννου Δεμέστιχα ή Καπετάν Νικηφόρου, του Χρήστου Πραντούνα ή Καπετάν Καψάλη και πολλών άλλων, η αυτοθυσία των ντοπίων Καπεταναραίων με πρωταγωνιστή το παλικάρι των Γιαννιτσών Γκόνο Γιώτα, του Γιώργη Σερίδη ή Καπετάν Σπανού από το Φλάμπουρο Φλωρίνης, του Παντελή Παπαϊωάννου από την Στρώμνιτσα και πολλών άλλων και ιδιαίτερα η προσφορά των κατοίκων της περιοχής ανέτρεψαν σε λίγο τον Βουλγαρικό κίνδυνο και οι Έλληνες αντάρτες από το 1906 και μετά έγιναν κυρίαρχοι του Βάλτου των Γιαννιτσών, γεγονός που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην όλη επιτυχία του Μακεδονικού αγώνα.

Ο Μακεδονικός αγώνας ήταν η σιδηρένια γέφυρα που ένωσε αδιάσπαστα την Μακεδονία με την Ελεύθερη Ελλάδα, και πάνω σ' αυτή την γέφυρα πέρασε ο Ελληνικός Στρατός τον Οκτώβριο του 1912 για να απελευθερώσει την Μακεδονία μας!!!

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΣ

- Ο Μακεδονικός Αγών και τα εις Θράκην Γεγονότα - Έκδοσης Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού - Αθήναι 1979
- Μακεδονικός Αγών - Παύλου Τσάμη - Έκδοση Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών - Θεσσαλονίκη 1975
- Σπουδή της Κεντρικής Μακεδονίας - Φυλλάδιο Ανωτάτης Σχολής Πολέμου - Μάρτιος 1962
- Στρατιωτική Ιστορία της Ελλάδος - Έκδοσης Σπύρου Τζηρίτα - Αθήνα
- Στρατιωτική Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδος - Συμπληρωματική έκδοσης της Διευθύνσεως Εκδόσεων του Γενικού Επιτελείου Στρατού - Αθήναι 1980
- Στρατιωτική Γεωγραφία - Νικολάου Λυγιδάκη - Τόμας Α' - Έκδοσης Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων - Αθήνα 1957
- Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια - Παύλου Δραντάκη (Πυρσός - Τόμος Η')

Αθηνά Α. Κούκουτσα

Η ζωή εις την Λίμνη και η σπουδαιότης του χόρου κατά τον Μακεδονικό Αγώνα

Χαιρετίζω το συνέδριό μας και ευχαριστώ δια την τιμή που μου έγινε όπως παρακολουθήσω δι' ανακοινώσεως ένα συνέδριο καυτό και επίκαιρο πάντα ως εκείνο του Μακεδονικού Αγώνος. Ενός Αγώνος που άνοιξε καθοριστικά το δρόμο δια τους μετέπειτα ενδόξους Βαλκανικούς μας πόλεμους, εκείνους που κατοχύρωσαν την Ελληνικότητα της Μακεδονίας μας και επέτυχαν την προς Βορράν οριοθέτησίν μας. Ενός Αγώνος σταθμού, ο απόηχος του οποίου φαντάζει απειλητικός μέσα στο αύριο.

Τα αίτια του Μακεδονικού Αγώνος αποτελούν στρατηγική παγία και στόχους υψηλούς Ανατολικών και Δυτικών Υπερδυνάμεων, ως και ομόρων κρατών. Υπήρξε προϊόν του Μακεδονικού Ζητήματος συνδεμένο δι' ομφάλιου λώρου με το Ανατολικό Ζήτημα, το οποίο εχαράκτηρισε ο Ηρόδοτος ως "Αιώνιον και Άλυτον". Μήλον της έριδος οι Έλληνες και η προγονική τους κοιτίς. Επίκεντρο τα Στενά, ο έλεγχος του Βοσπόρου και του Ελλησπόντου. Επίδιξις το ευρύτερο Αιγαίο, η Μεσόγειος, οι ανοιχτές θάλασσες. Δι' αυτό έγινε ο Τρωϊκός πόλεμος. Δι' αυτό ο Μακεδονικός Αγών, οι δύο Βαλκανικοί. Δι' αυτό η Μικρασιατική Εκστρατεία, η οποία εξαιρουμένων των όσων βαρύνουν εμάς, απέβη εν πολλοίς μοιραία ένεκα της στάσεως των Άγγλο-Γάλλων και των Ιταλών εις την περιοχίην. Δι' αυτό έγινε ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος εις την Ελλάδα και τα τραγικά γεγονότα του 1946 - 49 τα οποία ακολούθησαν.

Ίσως να σχετίζεται σήμερα με αυτό η τόσο περίεργος εμμονή των Σκοπίων εις το όνομα "Δημοκρατία της Μακεδονίας", η έκρηξις εις το Κοσσυφοπέδιο και η σιγή των Βουλγάρων δι' όσα δίπλα τους διαδραματίζονται όπου και βουλγαρικός πληθυσμός υπάρχει και αμαρτωλό σίγουρα παρελθόν. Και είναι γνωστό ότι εμμένουν εις την ύπαρξιν ενός Βαλκανικού Πόλεμου και όχι δύο. Ενός διεξαχθέντος εις δύο φάσεις.

Ίσως δια τον λόγον αυτόν η Τουρκία ετόνισε προσφάτως ότι αν και δεν υπάρχουν Τούρκοι εις την περιοχίην θα δώσει το επιχειρησιακό της παρόν, εάν δια οινδήποτε λόγον ενοχληθεί Μουσουλμανικός πληθυσμός.

Η Μακεδονία Ιστορικώς και Εθνολογικώς ανήκει εις τον Ελληνισμόν δι' αυτό και το Μακεδονικό ζήτημα θα υφίσταται ενεργό όσο υπάρχει Ελληνισμός ο οποί-

ος θα ανθίσταται εις το προς Νότον προωθούμενο Σλαβικό κύμα. Αυτό δεν θα έχει λόγο επιβίωσης και υπάρξεως μόνο εάν αντιληφθεί ότι οι σκοποί του δεν είναι από εκείνους οι οποίοι πραγματοποιούνται. Αποτελεί υψίστη ευχή κάτι τέτοιο όμως δεν πρέπει και δεν γίνεται να αγνοηθεί το γεγονός ότι από το 1897 και μετά οι προσπάθειες δια δημιουργία Ανεξαρτήτου Κράτους Μακεδονίας το οποίο θα περιελάμβανε τα τότε Βιλαέτια Θεσσαλονίκης, Μοναστηρίου και Σκοπίων, απετέλη κυρία βουλγαρικήν επιδίωξιν.

Η εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων υπήρξε και αυτή χαρακτηριστική δια την αστάθειαν της περιοχής εφ' όσον η πολιτική τους είχε άμεσον σχέση με την τύχη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ήτο ανάλογος με τας μεταβαλλομένας περιστάσεις ώστε άλλοτε μεν να μεθοδεύεται η ακεραιότητά της, άλλοτε δε να οργανώνεται η διάλυσή της.

Το Μακεδονικό λοιπόν, ως φάσις του Ανατολικού Ζητήματος αποτελεί έννοια υποταγμένη εις αυτό, είναι δε αυθύπαρκτον και αυτοτελές. Είναι η τάσις των χριστιανικών λαών της Χερσονήσου του Αίμου δι' έξοδον εις το Αιγαίο. Είναι ο μεταξύ των λαών αυτών αγών έντονα συγκρουστικός, προς επικράτησιν εις τον Μακεδονικόν χώρον.

Υποκινητής η Ρωσία, της οποίας ο μέγιστος των Αυτοκρατόρων της Πέτρος, συνέλαβε την ανάγκην οικουμενικής επικρατήσεως των Σλάβων ως πρωταρχικής σημασίας επιδίωξιν. Η πεποίθησις αυτή απετέλεσε δόγμα απολύτως σεβαστό και από την Κοινωνικήν Κομμουνιστικήν Επανάστασιν. Άπλετο φως ρίπτεται το 1878 με την υπογραφή της Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και την ίδρυσιν της Μεγάλης Αυτονόμου Ηγεμονίας της Βουλγαρίας εκτάσεως 163.000 τετ. χλμ. από Δουνάβεως έως το Αιγαίο.

Ήταν τότε που ο Στρατηγός Ιγνάτιεφ, Ρώσος πρέσβυς εις την Κωνσταντινούπολιν δηλώνει: "Και τώρα οι Έλληνες ας έλθουν κολυμβώντες εις την Κωνσταντινούπολιν". Η απάντησις εδόθη 4 μήνες αργότερα όταν οι Μεγάλες Δυνάμεις ακυρώνουν την υπ' όψιν συνθήκη και υπογράφουν εκείνη του Βερολίνου η οποία απετέλεσε και τον καταστατικόν Χάρτη των Βαλκανίων γεγονός που ηνάγκασε βεβαίως την Ρωσία να διαφοροποιήσει τας μεθόδους της, αποφασίζουσα τον εκβουλγαρισμό και το αφελληνισμό Μακεδονίας και Θράκης.

Η Ελλάς πάντοτε προσέφερε τον Ανθρωπισμόν εις τους εχθρούς της και την πιστήν συμμαχίαν της εις τους υποτιθεμένους της φίλους.

Προσέφερε την διάσπασιν του Μακεδονικού Μετώπου. Προσέφερε την πρώτην συμμαχικήν νίκη με την εξαήμερον ηρωικήν της αντίστασιν κατά των σιδηροφράκτων στρατιών του Άξονος. Προσέφερε την θρυλικήν Μάχη της Κρήτης καθορι-

στική δια την ήττα του Χίτλερ εις την Ρωσία.

Προσέφερε τον πρώτο εις την τάξιν στόλον της υπέρ των συμμάχων της. Προσέφερε την πνευματικήν υποδομήν όλου του νυν πεπολιτισμένου κόσμου. Προσέφερε το ίδιο το όνομα της Γηραιάς Ηπείρου: "ΕΥΡΩΠΗ". Προσέφερε το αμύθητο θησαυρό ενός ατελείωτου Ιστορικού και Αρχαιολογικού κόσμου, εκείνου του Αλεξάνδρου, εκτεινομένου από την Πέλλα έως και των Ινδιών. Εκείνον που αρχίζει με τον ήλιο της Βεργίνας και κλείνει με την Αλεξάνδρεια την Εσχάτη εις τον Ινδικόν Καύκασον και τας πόλεις Νίκαια και Βουκεφάλα.

Αντί όμως της τόσο απαραίτητου εθνικής και εσωτερικής της γαλήνης και τάξης, από το 1943 και μετά διακυβεύονται οι ισορροπίες της και σήμερα υφούνται απειλητικά νέφη υπέρ του ελληνικού ορίζοντος.

Όμως εδώ πρέπει να τονισθεί, έστω και αν περιπεύει, ότι το δικαίωμα του Ελληνισμού να ζησει ελεύθερος εις το έδαφος που του ανήκει αποτελεί Δίκαιο. Δίκαιο εθνολογικό, αρχαιολογικό, ιστορικό, πολιτιστικό, λαογραφικό, νομικό. Γνωρίζουν οι πάντες καλάς ότι οι τίτλοι ιδιοκτησίας των τουρκικών εδαφών αρχίζουν μόλις από το 1453 και ότι σήμερα η Τουρκία δεν θα ήταν παρά μόνο Ασιατική εάν δεν την επέβαλον ως Ευρωπαϊκή.

Αυτό εξεμεταλεύθη η Ρωσία, ότι δηλαδή η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντικατέστησε την Ελληνική και ως εκ τούτου εστερείτο των χαρακτηριστικών μιας αυτοκρατορίας φυλής ή έθνους, διαθέτουσα μόνο τα χαρακτηριστικά μιας θρησκείας με άρχουσα τάξη εκείνην των Μουσουλμάνων και υπόδουλον εκείνην των Χριστιανών οιασδήποτε φυλής. Επεβάλετο λοιπόν να επιτύχει των σκοπών της δια των μηχανορραφιών και της βίας.

Αυτό επετεύχθη δια της θρησκευτικής διεισδύσεως και της Εξαρχίας αφ' ενός και αφ' ετέρου δια της μορφωτικής διεισδύσεως. Δια της ιδρύσεως δηλαδή σπουδαίων σχολείων αποπροσανατολισμού του αγροτικού, κυρίως, πληθυσμού προς την Βουλγαρικήν πάντοτε έννοια, ώστε αρκετοί Έλληνες να περιπλανηθούν εις τα σκοτεινά μονοπάτια της πλεκτάνης αυτής που ως ιστός αράχνης επαγίδευε το νου όχι όμως και την ελληνικήν συνείδησιν.

Προέκυψε λοιπόν γρήγορα το φαινόμενο πολλοί να προβληματίζονται και πολλοί να αμφιταλαντεύονται. Σε κάθε περίπτωση είχε ήδη αρχίσει να διαφαίνεται εντόνως μια τάσις φυγής και απεξαρτήσεως από την Βουλγαρικήν επιρροήν η οποία απεδείκνυε ότι το έργο των ιερέων και των διδασκάλων θα έπρεπε να περάσει μοιραία στα χέρια των ενόπλων Κομιτατζήδων. Αυτοί οργάνωσαν ταχύτατα ένοπλα ανταρτικά σώματα τα οποία ήρχισαν να δρουν κατά τρόπον πρωτοφανούς αγριότητος, επεβάλλοντο δε δια πυρός και σιδήρου την στιγμή κατά την

οποία η Βουλγαρία έπνιγε την Ευρώπη στο χρυσό.

Το 1903 σλαβικά κομιτάτα που είχαν διεισδύσει εις την Μακεδονίαν υπεκίνησαν κατά των Οθωμανών εξέγερσιν η οποία απέβλεπεν εις την αυτονομίαν της περιοχής. Εξαπελύθη λοιπόν μια τρομοκρατία η οποία δεν είχε προηγούμενο εις την ιστορία και εξεδηλώθη με εμπρησμούς και δολοφονίες άγριες. Εστρέφετο, δήθεν, εναντίον των Οθωμανών και απέβλεπε δήθεν εις την απελευθέρωσιν της Μακεδονίας. Εις την πραγματικότητα όμως το κίνημα απέβλεπε εις το να στρέψει τους Οθωμανούς εναντίον των Ελλήνων και εις τον αφανισμόν τους.

Η Ελλάδα αντιμετώπισε την κατάστασιν συγκροτώντας και αυτή κομιτάτα, εταιρείες και μικρά ανταρτικά σώματα τα οποία απεστάλησαν εις τη Μακεδονία υπαγόμενα εις το Γενικό Προξενείο Θεσσαλονίκης επανδρωμένου με επιφανείς Έλληνες αξιωματικούς, ως υπαλλήλους.

Ο Αγών ήτο σκληρός και αδυσώπητος. Δεν ήτο αγών απελευθερωτικός και δεν αντιμετώπιστηκε ως τοιούτος. Ητο αγών Ιδέας. Μίας Ιδέας ιστορικής επιβιώσεως ή ιστορικού αφανισμού και διεξήχθη κατά των Βουλγάρων και των Οθωμανών κατοχυρώνοντας την ελληνικότητα των εδαφών μας. Δι' αυτό και μόνο με την εθνικήν παληγγενεσία του 1821 μπορεί και δικαιούται να παρομοιασθεί. Η Μακεδονία είναι η Ελληνική Γη των προαιώνιων δικαιωμάτων του ελληνικού μεγαλείου και του μέλλοντος του Ελληνισμού αποτελεί δε φύσιν αδιαίρετον και αδιάσπαστον. Έτσι άνοιξαν τα μάτια της Ελλάδος και μπροστά της παρουσιάστηκε η πάλαι ποτέ ένδοξη Μακεδονία μας, η γη του Αριστοτέλη, του Φιλίππου και του Αλεξάνδρου, ως μια γη δίχως πατρίτητα η οποία εφλέγετο και εδιώκετο απ' άκρου εις άκρον.

Το κέντρο όμως το οποίο υπήρξε ισχυρότατο κέντρο βουλγαρισμού ήταν εκείνο των Γιαννιτσών με σκληρές οργανώσεις και αποτελέσματα φοβερά. Ο χώρος από απόψεως στρατηγικής ήτο υπερβαλλόντως σπουδαίος. Διέθετε μεγάλην έκτασιν η οποία ηπλώνετο μεταξύ Θεσσαλονίκης και των πόλεων Βεροίας, Ναούσης, Εδέσσης και Γιαννιτσών. Η υπ' όψιν έκτασις επίπεδος ως ελαφρώς λοφώδης, παρείχε φανταστικήν ορατότητα και ευκολία κινήσεως εις τον εποπτευόμενον τον χώρο. Εις την μέσα απλωνόταν η Λίμνη ή Βάλτος. Ένα πανίσχυρο φυσικό κρουσφύγετο και εκπληκτικό ορμητήριο δια τον κατέχοντα, δια δε τους εισρρέοντες δευτευόντως εις αυτήν η ίδια η κόλασις.

Ο συνδυασμός των φυσικών αυτών πλεονεκτημάτων εδημιούργη μια τελεία φυσικήν οχύρωσιν και δια επίθεσιν και δι' άμυναν. Η κατάληψις και κατοχή του χώρου απετέλη απαραίτητον προϋπόθεσιν της Βουλγαρικής στρατηγικής και πρώτης επιλογής στόχευσιν, πλήρως εντεταγμένης εις τον σχεδιασμόν επιδιώξε-

ως. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ο ένοπλος εις βάρος της Μακεδονίας μας αγών είχε σχεδιασθεί 15 ολόκληρα χρόνια πριν αποβλέπων εις τον πλήρη εκμηδενισμό της ελληνικότητας μιας περιοχής όπου η ευρύτερη περιφέρειά της υπήρξε το λίκνο της Ελληνικής Μακεδονικής Δυναστείας με πρωτεύουσα την Πέλλα. Την γενέτειρα του Ενός της Ιστορίας Ανδρός. Του Αλεξάνδρου του Φιλίππου και της Ολυμπιάδος.

Δυτικά, Βόρεια και Ανατολικά της Λίμνης, όλα τα χωριά ήσαν φανατικά Βουλγαρόφωνα και άμεσα συνδεδεμένα με την κεντρικήν Βουλγαρικήν οργάνωσιν. Έβριθαν πρακτόρων ώστε να εξουσιάζονται πλήρως κάθε δε εγκατάστασις ελληνικών ανταρτικών σωμάτων εκεί εθεωρείτο και εξετιμάτο ως εξωπραγματική και αδιανόητος, αποκλειομένης κάθε ελληνικής διεισδύσεως εις την Λίμνην και μηδενιζομένης οποιασδήποτε δυνατότητος επιρροής και επεμβάσεως εις την περιοχήν. Η ανυπαρξία των Οθωμανών όσον αφορά τον περιορισμό των βουλγαρικών ωμοτήτων υπήρξε πραγματικά παροιμιώδης. Δεν θα ανέμενε βεβαίως κανείς τουρκική επέμβαση δια προστασία του ελληνικού πληθυσμού όμως με την τακτική του κωφαλάου θεατού η Τουρκία μετέθετε το χρέος της ως επισήμου κράτους, εις το να πληροφορεί την Ευρώπη δια τα τεκταινόμενα εγκαταλείπουσα το έργο αυτό εις την βουλγαρικήν προπαγάνδα η οποία ανενόχλητος μεθόδευε και διοχέτευε τις πληροφορίες κατά το δικό της πάντα δοκούν.

Το πρώτο μέλημα των Ελλήνων ήτο η αντιστροφή των όρων του παιχνιδιού. Θα εξησφαλιζέτο μόνο με τον εκτοπισμό των Βουλγάρων από την Λίμνη, το υδάτινο εκείνο άντρο το Αποστόλ Βοεβόδα που έκοβε την ανάσα και μόνο στη θέα. Η Λίμνη. Το απαραίτητο στρατηγικό στίγμα δράσεως εις ολόκληρον την Μακεδονία. Το απαραίτητο φυσικό οχυρό προς εξόντωσιν του Βουλγαρισμού δια του "νυν υπέρ πάντων αγώνος". Η Λίμνη. Η υγρή εκείνη αδιάβατος έκτασις ακόμη και εις τα αβαθή της, όπου τον χειμώνα ξεχείλιζε από τα ορμητικά νερά του Αξιού. Αυτό το θρυλικό μέρος με την μεταφυσική δύναμη όπου ο θάνατος γεννούσε την ζωή. Ούτε ο ήλιος δεν έφτανε ποτέ εκεί. Η ζωή ήταν τόσο περίεργη και τραγική... Μια μάσκα ζωής. Μια έκταση ήτο την οποίαν εκάλυπτον πυκνότερες φυτείες καλαμών το ύψος των οποίων υπερέβαινε τα 4 μέτρα πάνω από το νερό. Ένα νερό στάσιμο που βρώμαγε μούχλα και πτωμαΐνη. Και γύρω τριγύρω κουνούπια υπερμεγέθη που δεν έδιναν συμμαχία σε κανέναν. Σκορπούσαν μια αρρώστια φρικτή, την ελονοσία, και ο πυρετός ξεπερνούσε το 40 με ρίγη χωρίς τελειωμό. Οι Βούλγαροι μπορούσαν ίσως να γιατρευτούν σπίτια τους. Σίγουρα να αντικατασταθούν. Οι Έλληνες όμως; Είχαν συνηθίσει να μάχονται με αυτά και η ζωή τους ήτο συνυφασμένη μόνο με νίκες. Χωρίς αυτές δεν υπήρχε ούτε ζωή ούτε αύριο. Κι ανάμε-

σα στους πυκνούς καλαμώνες, ατροφικά δένδρα δια καύσιμα και φυτείες άλλες αισθητά χαμηλότερες και χόρτα πολλά, όλα απαραίτητα δια τις καλύβες τους. Μέσα εις την Λίμνη αυτή που την βάπτισαν Βάλτο, ζωή και θάνατος κονταροχτυπιόντουσαν ανελέητα. Ένα ολόκληρο ζωϊκό βασίλειο ήταν, κρησφύγετο ληστών τρόμου και αλιέων οι οποίοι ενήργουν κρυφά. Ένας υδροβιότοπος ήταν πλούσιος σε νερόκοτες, αγριόπαπιες και αγριόχηνες και χιλιάδες άλλα είδη πτηνών. Δυτικά της Λίμνης η περιοχή ήταν κατάφυτος από οξείες και το έδαφος αισθητά τελματώδες. Εκεί μέσα ζούσαν αλεπούδες και αγριόχοιροι, τον δε χειμώνα κατέβαιναν λύκοι την φωνή των οποίων εμμιούντο οι Βούλγαροι δια να συννεοούνται μεταξὺ στεριάς και καλυβών. Οι καλύβες φτιαγμένες μέσα στο νερό, όταν τα νερά ήσαν βαθιά επέπλεαν, όταν όμως ήσαν αβαθή εστηρίζοντο εις τον βυθό και εσήκωναν μεγαλύτερο βάρος. Η βάσις λεγόταν πάτωμα και γύρω έμπηγαν ξύλα δια να κρατιέται εις την ιδίαν θέσιν, λόγω της αντιανεμικότητας των καλαμών. Πάνω στα πατώματα ύψωναν την καλύβα φτιαγμένη από ρίζες και χόρτα και από την πλευρά των δασών, δηλαδή δυτικά, υπήρχε μια πόρτα η οποία έκλεινε με μουσαμά. Η μετακίνησις εις την Λίμνη γινόταν με πλάβες, ειδικές βάρκες μακριές και επίπεδες ώστε να πλέουν εις τα αβαθή και η συγκοινωνία γινόταν σε δρόμους μικρού πλάτους, έως ενός μέτρου, τους οποίους άνοιγαν οι χωρικοί με μεγάλους κινδύνους.

Όσο και αν προσπαθήσουμε είναι δύσκολο να αισθανθούμε το πως ένιωθαν όσοι κατοικούσαν και δρούσαν μέσα σ' αυτήν. Θα πρέπει να ήταν μια ζωή εντελώς ασυνήθιστη και παράδοξη η οποία θα γεννούσε ένα αίσθημα βαθείας μοναχικότητας, αγωνίας και δισταγμού μεγάλου. Θα σκορπούσε ένα μυστηριώδη φόβο ιδιαίτερα τον χειμώνα όταν ολόγυρα θα ορθώνονταν ατέλειωτες κίτρινες φυτείες ξερές, ενώ το καλοκαίρι τα πάντα θα χάνονταν μέσα στην οργιώδη βλάστηση χωρίς εξόδους και ορατότητα καμία.

Η Λίμνη! Η θρυλική αυτή λίμνη όπου το άγνωστο εβασίλευε και εξουσίαζε κάνοντας την να φαντάζει σαν στοιχειωμένη, όταν η απειροελάχιστη έστω πνοή ανέμου θα διασάλευε σίγουρα την νεκρική της σιγή δημιουργώντας ένα μακρόσυρτο σφύριγμα πολύ εντονότερο, όταν οι τρελοί εκείνοι βαρδάρηδες που θαρρείς πως ξεριζώνουν τα πάντα όταν σηκώνονται, θα προκαλούσαν έναν φρικιαστικό, έντονο, υπόκωφο και μονότονο ήχο περνώντας μέσα από τους αναρίθμητους καλαμώνες, βίαια.

Και μέσα σ' αυτό το σκηνικό το βυθισμένο σ' ένα σκοτάδι βαθύ, πυκνό και αδιαπέραστο, ο ίδιος πάντοτε γνώριμος ήχος. Και ούτε μια σκιά. Ήσαν σίγουρα πλαβαδόροι. Ήσαν Βούλγαροι; Ήσαν Έλληνες; Μήπως τα παλικάρια μας πήγαι-

ναν δια αποστολή ή είχαν πέσει σε βουλγαρικές περιπόλους; Και κανείς δεν γνώριζε ή μη μόνον ο θεός.

Δέος διάχυτο παντού, προσευχή, εγρήγορσις, αποφασιστικότης, δράσις, ανατριχίλα και αυταπάρνησις μέχρις εσχάτων.

Να πως περιγράφει ο Ι. Δεμέστιχας κάποιες σκηνές: “Και κάποια βραδυά, γεμάτη αστέρια, δύο πλάβες μαζί διερχόμενες αδιαπέραστους καλαμώνες, καθήκαμε. Η διέξοδος προς τα μονοπάτια αδύνατος και ο τρόμος μήπως περιπλανηθούμε και πέσουμε εις εχθρικήν καλύβα γινόταν απόλυτος. Και η απώλειά μας φαινόταν πολύ κοντινή”. Και αλλού, “Ήταν βαρύς χειμώνας τα νερά της Λίμνης είχανε πήξει σχεδόν. Βρισκόμουν σε μία πλάβα προσπαθώντας να φθάσω στην πλησιέστερη καλύβα θραύοντας τον όγκο του πάγου που όλο και σκληραινε. Η απόστασις δεν ήτο παρά δύο ώρες. Την διανύσαμε εντελώς εξηντηλημένοι από την αδιάκοπη πάλη 18 ολόκληρων ωρών”.

Αυτή ήταν η ζωή στην Λίμνη και μέσα στην υδάτινη αυτή κόλαση απεφάσιζαν να εισβάλουν και να αγωνισθούν τα Ανταρκτικά μας Σώματα. Έπρεπε να εξοντωθούν οι Βούλγαροι και αυτό λεγόταν τρέλα που το βάπτιζαν ελπίδα και ο σταυρός που έφεραν στο καπέλο τους, οι Μακεδονομάχοι μας, προστάτευε την πορεία της νίκης.

Έτοιμοι κάθε λεπτό, αδιαφορώντας δι' αυτό που λέγεται κίνδυνος έστηναν καρτέρι εις τους Βουλγάρους, γλιστρώντας δίπλα στις καλύβες τους με σύμμαχο το σκοτάδι. Μετά έκαναν κάποιο μικρό θόρυβο. Οι Βούλγαροι έβγαιναν έξω δι' επόπτευσιν. Ήτο η στιγμή της απρόσμενης και αστραπιαίας επιθέσεως, σώμα με σώμα και οι αλλαλαγμοί των Βουλγάρων κρατούσαν δευτερόλεπτα. Θα μπορούσαν να μην ριψοκινδυνεύουν τόσο πυρπολώντας ίσως τις Βουλγαρικές καλύβες από κάποιαν απόστασιν, μα η νίκη θα ήτο μισή. Έπρεπε οι Βούλγαροι να μην διαρρεύσουν. Έπρεπε οι καλύβες τους να περάσουν σε χέρια Ελληνικά δια να προστεθεί μία ακόμα σπιθαμή γης σε μας. Έπρεπε να κερδίσουν έτοιμες εγκαταστάσεις δια να αποφύγουν την σπατάλη χρόνου, κόπου και ανδρών. Έπρεπε να κυριευθούν ως λάφυρα τα πολεμοφόδια των Βουλγάρων, τα τρόφιμα και τα όπλα που κουβαλούσαν εκεί αφειδώς. Έπρεπε να κερδίσουν και τις πλάβες τους. Έπρεπε να μη δώσουν κανένα σημάδι με τη φωτιά ώστε να μηδενισθεί ο κίνδυνος να τρέξουν εις βοήθεια και άλλοι Βούλγαροι οι οποίοι αφθονούσαν ολόγυρα. Τα πάντα έπρεπε εκτός από ένα. Το να μη νικηθούν.

Η Λίμνη. Αυτή η απομεμακρυσμένη έρημος, η νεκρά φύσις την οποία διέκοπταν η μυριόστομος κραυγή των νερόκοτων και το πάφλιασμα των πλατυιών, που θα θύμιζε τον Αχέροντα όπου ο βαρκάρης χάρων μετέφερε τα θύματά του α-

πό το βασίλειο της ζωής σ' εκείνο του Άδη. Και το αίσθημα αυτό θα γινόταν φρικέστερο όταν τα ελληνικά και τα βουλγαρικά σώματα θα ανάγκαζαν τους χωρικούς των οι οποίοι πήγαιναν εκεί για ψάρεμα να εγκαταλείψουν την Λίμνη διότι του λοιπού μόνο ο άγριος και αδυσώπητος αγών είχε θέση εκεί. Και έξω από κάθε καλύβα ένας φρουρός της απόλυτης εκλογής του Αρχηγού και ένας σκοπός νυχθημερόν δια να αφουγκράζεται το κάθε τι.

Η επικοινωνία με το προξενείο ήταν τακτική. Γινόταν με μισθωτούς ταχυδρόμους ή δωροδοκούμενους Τούρκους στρατιωτικούς οι οποίοι έπαιρναν εντολές μόνο από τον Αρχηγό τον οποίο συναντούσαν σε σημεία διάφορα και πάντοτε εκτός Λίμνης, δια προστασία.

Ένας μεγάλος χώρος νευραλγικός, στρατηγικός και απαραίτητος ήταν η Λίμνη. Βουλγαρικός εις την αρχή, ελληνοκρατούμενος εις τη συνέχεια, με την πάροδο του χρόνου εδημιούργησε έδαφος ξένο, ως προς το κράτος εις το οποίο ανήκε.

Μέσα στον Βάλτο το Οθωμανικό Κράτος δεν είχε καμία ισχύ και κατέληξε η Λίμνη να γίνει μία ανεπίσημος έδρα Ελληνικής Διοικήσεως εις την οποία προσέφευγον Έλληνες χωρικοί δια να εκδικάσουν τας υποθέσεις των, να ζητήσουν την επέμβαση του Αρχηγού, δια να δώσουν πληροφορίας ή να υποβάλουν τα σέβη τους.

Η Λίμνη ο διάμεσος αυτός σταθμός των ελληνικών σωμάτων που μετέβαιναν αλλού, ή μεμονομένων ανδρών οι οποίοι εστέλλοντο ως ενίσχυσις άλλων Σωμάτων, ή όσων επέστρεφαν εις την Ελλάδα. Μοναδικός σκοπός η πλήρης κατοχή της διότι μόνο έτσι θα ήτο δυνατό οι Μακεδονομάχοι μας να αποσπάσουν από τους Βουλγάρους τα χωριά μας ώστε να δεχθούν την Ελληνικήν επιρροήν.

Στις αρχές του 1907 μικρό τμήμα εκράτουν πλέον οι Βούλγαροι μέσα εις την Λίμνην. Σ' αυτό τον περίεργο τόπο η δράσις ήταν τόσο διαφορετική από εκείνη των ορεινών διαμερισμάτων δια βοήθεια των οποίων έτρεχαν συχνά παίρνοντας οδηγό ντόπιο, συνήθως βοσκό, ο οποίος εγνώριζε καλά τις μυστικές διαβάσεις και τα απόκρυφα και απροσπέλαστα μονοπάτια. Εκεί έδρασε από τον Οκτώμβριο του 1906 μέχρι τον Ιούνιο του 1907 ο Αρχηγός Σώματος Ι. Δεμέστιχας, Αξιωματικός του τότε Βασιλικού Ναυτικού, έφτασε επικεφαλής 20 ανδρών υπό το ψευδώνυμο Νικηφόρος δια να καθαρίσει την Λίμνη και να πατάξει την τρομοκρατία των συμμοριών της περιοχής οι οποίες ελυμαίνοντο τα χωριά μας εκμηδενίζοντάς τα έως εξαθλιώσεως. Χρηζει αποκλειστικής ανακοινώσεως το έργο, όπως και του Άγρα και τόσων άλλων άξιων αγωνιστών του χώρου. Ο χρόνος όμως αμείλικτος. Θα περιοριστώ εις το να υμνήσω το θάρρος, την νοημοσύνη, τον ακαταπόνητο ζήλο, την άοκνον εργασία, την παντελή έκθεσιν του Ι. Δεμέστιχα εις τους πολυπλεύρους

κινδύνους. Θα εξάρω την άφογον συνεργασία του με όλους και την πατρική του αγάπη προς όλους.

Ίσως κατεγράσθην του χρόνου σας δι' ολίγα λεπτά. Και ζητώ συγγνώμη δι' αυτό. Πριν κλείσω θα ήθελα να εκφράσω την αίσθησιν ότι ξεχνάμε πολύ και επικίνδυνα.

Οι καιροί που διερχόμεθα δύσκολοι. Δημιουργείται η νέα τάξις πραγμάτων και της Βαλκανικής το μέλλον εκρηκτικόν και άδηλον. Οι Βούλγαροι από όσο γνωρίζω, εορτάζουν την αποτυχημένη επανάσταση του Ίλιντεν αρκούμενοι και μόνο εις τους λόγους τους οποίους εκείνη εξέφραζε.

Η ρήσις "συγχωρώ αλλά δεν λησμονώ" δεν είναι ρήσις απλή, διότι η μεν συγγνώμη αποτελεί βεβαίως θεμέλιον λίθον της Χριστιανικής Ελληνορθόδοξου Θρησκείας, η δε λήθη θεμέλιο λίθον αφανισμού όσων στερούνται της ιστορικής των μνήμης.

Σε μια εποχή κυνική, λόγω υλισμού, οι μεγάλοι ούτε ακούν, ούτε βλέπουν ούτε θυμούνται. Το ενδεχόμενο παρενοχλήσεως, έστω, της εθνικής στρατηγικής ενός εκάστου, είναι ότι διαταράσσει τον ύπνον. Το Δίκαιό των ισχυροτέρων επιπλέει και οι διπλωματικοί χειρισμοί λαών μικρών, οι οποίοι όμως διαθέτουν υψίστης γεωστρατηγικής και γεωπολιτικής αξίας πατρίδες, ως η δική μας, συνθλίβονται κάτω από το βάρος των ισχυρών διπλωματιών της γης.

Ό,τι υπολογίζεται και από τα απολυταρχικά ακόμα καθεστώτα είναι η ισχύς την οποία δημιουργεί η επιστημονική και ιστορική αγανάκτησις των ανθρώπων του πνεύματος και η διαμαρτυρία Δικαίου των ιστορικών και της αλήθειας. Ίσως διότι έτσι και μόνον έτσι τα κράτη τίθενται προ των ιστορικών τους ευθυνών υποθηκεύοντας ή όχι το μέλλον τους. Και η Ιστορία αποτελεί τον μόνον αδέκαστον κριτήν και δικαστήν ο οποίος ούτε λησμονεί ούτε συγχωρεί ποτέ.

Εκτιμώ ότι οι Έλληνες Ιστορικοί θα πρέπει να προβληματισθούμε. Ίσως μας λείπει μια εθνική επέτειος. Εκείνη του Μακεδονικού Αγώνος.